

Бортник Н. П.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Порхун В. М.

Первомайський навчально-науковий інститут Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова

Набокова О. Г.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

У статті розглянуто окремі питання, що стосуються визначення суті адміністративно-правового механізму забезпечення підприємницької діяльності агропромислового комплексу. Акцентовано увагу на обґрунтуванні теоретичних і практичних аспектів правового забезпечення аграрного бізнесу, що є основою для подальшого розвитку цього стратегічно важливого сектору економіки. Вказано, що створення дієвого адміністративно-правового механізму забезпечення підприємницької діяльності агропромислового комплексу є необхідною умовою для сталого розвитку аграрної галузі, підвищення її конкурентоспроможності та інтеграції у світову економіку.

Підкреслено, що адміністративно-правовий механізм є ключовим інструментом забезпечення ефективного функціонування підприємницької діяльності в агропромисловому комплексі України. Його вдосконалення має базуватися на принципах прозорості, доступності та відповідності сучасним економічним реаліям. Збалансоване поєднання державного регулювання та стимулювання підприємництва сприятиме розвитку АПК як стратегічного сектору національної економіки. Констатовано, що модернізація адміністративно-правового механізму є необхідною умовою для створення сприятливого середовища для підприємницької діяльності в агропромисловому комплексі, що забезпечить сталий розвиток сільського господарства України в умовах глобальних викликів і змін. Зроблено висновок, що існує низка ключових аспектів, які визначають ефективність правового регулювання та адміністративної підтримки підприємницької діяльності агропромислового комплексу у контексті адміністративно-правового механізму її забезпечення. Передусім, це системність адміністративно-правового механізму. Водночас, це державне регулювання, яке є ключовим елементом адміністративно-правового механізму, що забезпечує стабільність та розвиток агропромислового комплексу. Окремо необхідно враховувати значення місцевого самоврядування, адже ОМС відіграють важливу роль у забезпеченні підприємницької діяльності в агропромисловому комплексі, особливо на регіональному рівні. Окрім того, доречно зважати на проблеми реалізації адміністративно-правового механізму. Серед основних проблем, які були ідентифіковані у процесі дослідження, виділено: недостатню координацію між органами державної влади та суб'єктами господарювання; складність процедур отримання державної підтримки; низький рівень правової обізнаності серед суб'єктів агропромислового комплексу; а також корупційні ризики у процесі реалізації адміністративних функцій.

Ключові слова: агропромисловий комплекс, сільське господарство, адміністративно-правовий механізм, державно-приватне партнерство, агробізнес, продовольча безпека, інвестиційний клімат, земельні ресурси.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку економіки України агропромисловий комплекс відіграє ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки держави, формуванні ек-

спортного потенціалу та створенні робочих місць у сільській місцевості. Ефективність функціонування цього сектору значною мірою залежить від рівня правового регулювання підприємницької

діяльності, яка є основою для реалізації економічних інтересів суб'єктів господарювання.

Особливості агропромислового комплексу, такі як сезонність виробництва, залежність від природно-кліматичних умов, необхідність значних інвестицій у технічне забезпечення та інфраструктуру, потребують створення дієвого адміністративно-правового механізму, що сприятиме розвитку підприємництва в цій сфері. Адміністративно-правове регулювання виступає важливим інструментом впливу держави на аграрну політику, забезпечуючи баланс між приватними інтересами підприємців і суспільними потребами.

Основними елементами адміністративно-правового механізму забезпечення підприємницької діяльності агропромислового комплексу є система правових норм, організаційно-структурні компоненти, а також процедури і механізми реалізації державної політики у сфері агробізнесу. Важливість цього механізму полягає у створенні сприятливих умов для ведення бізнесу, зокрема через спрощення дозвільних процедур, забезпечення доступу до фінансових ресурсів, стимулювання інноваційної діяльності та захист прав суб'єктів господарювання.

Водночас існують значні виклики, пов'язані з регулюванням підприємницької діяльності в агропромисловому комплексі. Це включає недосконалість законодавства, бюрократичні перепони, низький рівень правової культури та недостатню ефективність контролюючих органів. У таких умовах необхідним є удосконалення адміністративно-правового механізму, зокрема через імплементацію європейських стандартів у сфері регулювання агробізнесу, цифровізацію адміністративних процесів та посилення державно-приватного партнерства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика є надто широкою і багатогранною, а тому варто підкреслити, що різноманітні її аспекти знайшли відображення у працях таких вчених як: В. Б. Авер'янов, А. І. Берлач, Ю. П. Битяк, В. В. Галунько, Н. В. Добрянська, Г. С. Іванова, Т. О. Коломоець, В. К. Колпаков, В. І. Курило, С. В. Петков, М. М. Сірант, Н. П. Христинченко, І. М. Шопіна та ін.

Постановка завдання. Метою цієї статті є аналіз існуючих проблем адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності в агропромисловому комплексі України, визначення ключових аспектів удосконалення правового механізму та формування рекомендацій для підвищення його ефективності.

Виклад основного матеріалу. Агропромисловий комплекс (АПК) є ключовим сектором економіки України, що забезпечує продовольчу безпеку держави, розвиток сільських територій та формування експортного потенціалу. Ефективне функціонування підприємницької діяльності в АПК залежить від низки факторів, серед яких важливу роль відіграє адміністративно-правовий механізм регулювання.

Перш ніж розкрити зміст та елементний склад адміністративно-правового механізму забезпечення підприємницької діяльності в агропромисловому комплексі слід враховувати погляди науковців щодо сутності підприємництва. Зокрема, А. В. Боровик і Д. Ю. Парамонов визначають підприємництво як суспільний феномен, що є інноваційним і ризиковим видом господарської діяльності. Воно характеризується неоднорідністю та динамічністю розвитку виробничих технологій для створення товарів і продуктів, базуючись на специфічних факторах суспільного відтворення з метою отримання прибутку [1, с. 18].

Науковці наголошують, що правове регулювання підприємницької діяльності включає в себе особливу діяльність держави, спрямовану на встановлення юридичних норм та їх реалізацію, а також діяльність самих суб'єктів підприємництва, які є безпосередніми учасниками цих відносин. Таким чином, правове регулювання підприємництва можна визначити як правовий вплив на відносини, що виникають у процесі реалізації права на підприємницьку діяльність. Це здійснюється через систему юридичних засобів, способів, форм та методів, які спрямовані на приведення цих відносин у відповідність до потреб підприємництва [1, с. 9].

Водночас, вчені підкреслюють, що підприємництво є багатогранним і складним явищем, яке виступає однією з поширених форм людської діяльності. Його дослідженням займаються представники різних галузей знань, таких як соціологія, філософія, економіка, історія, психологія та, звісно, юриспруденція. Однак, попри такий різносторонній підхід до вивчення підприємництва, досі не вдалося дійти до єдиного розуміння цього терміну. Таким чином, уніфіковане визначення поняття «підприємництво», яке б задовольняло всі науки, ще не сформульоване [1, с. 17].

Розмірковуючи у цьому напрямі, можемо зазначити, що адміністративно-правовий механізм забезпечення підприємницької діяльності в агропромисловому комплексі – це система правових норм, інститутів, процедур та організаційних

заходів, спрямованих на регулювання, підтримку та розвиток підприємництва в сільському господарстві та суміжних галузях. Цей механізм поєднує в собі й адміністративно-правові інструменти впливу держави, і механізми саморегулювання, що застосовуються суб'єктами підприємницької діяльності. До основних елементів адміністративно-правового механізму доречно віднести, передусім, нормативно-правове забезпечення. Нормативно-правова база є фундаментом адміністративно-правового механізму. До основних нормативних актів, що регулюють підприємницьку діяльність в АПК, окрім Конституції України [2], належить низка законів України, які регулюють досить широку сферу цієї галузі економіки.

Особливе значення мають нормативно-правові акти, що визначають порядок отримання ліцензій, сертифікації продукції, реєстрації земельних ділянок, а також регулюють питання оподаткування та державної підтримки. До їх числа відносимо Закони України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24 червня 2004 року № 1877-IV [3], «Про фермерське господарство» від 19 червня 2003 року № 973-IV [4], «Про охорону земель» від 19 червня 2003 року № 962-IV [5], «Про кооперацію» від 10 липня 2003 року № 1087-IV [6], «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність» від 17 червня 2004 року № 1807-IV [7], «Про систему інженерно-технічного забезпечення агропромислового комплексу України» від 5 жовтня 2006 року № 229-V [8], «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 2 березня 2015 року. № 222-VIII [9] тощо.

У цьому контексті слід зазначити, що багато науковців наголошують на важливості адміністративно-правового регулювання сільськогосподарської підприємницької діяльності, яке є складовою частиною адміністративно-правового механізму. Наприклад, Г. С. Буга та С. Г. Кузьменко визначають адміністративно-правове регулювання підприємницької діяльності як один із способів впливу на суспільні відносини у певній сфері, що здійснюється уповноваженими органами державної влади через спеціалізовані органи. Воно охоплює методи та сукупність правових засобів, які виникають у сфері підприємницької діяльності під дією відповідних адміністративно-правових норм, а також передбачає процес і стан їх формування [10, с. 320]. Натомість, С. Романескул вважає, що агропромисловий комплекс є сукупністю взаємопов'язаних галузей промисловості та всіх сфер сільського господарства, які забезпечують його матеріально-технічну і фінансову підтримку,

а також сприяють доставці сільськогосподарської продукції до кінцевого споживача. Ці сфери охоплюють широкий спектр суспільних відносин і потребують належного регулювання, зокрема для забезпечення захисту прав, свобод і інтересів їх учасників [11, с. 61].

Ще одним важливим елементом є інституційне забезпечення. Адміністративно-правовий механізм передбачає функціонування системи органів державної влади, які здійснюють регулювання та контроль у сфері агропромислового комплексу. Основними суб'єктами такого регулювання є: Міністерство аграрної політики та продовольства України; Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру; Державна екологічна інспекція України; органи місцевого самоврядування. На вагомість інституційної складової вказує, Г. С. Іванова, аналізуючи суб'єктів публічного адміністрування [12, с. 98–100]. Ці органи виконують функції ліцензування, контролю якості продукції, моніторингу екологічних норм, а також забезпечують реалізацію програм державної підтримки.

В сучасних умовах важливим є питання адміністративних процедур як складової частини адміністративно-правового механізму. Адміністративні процедури, які регулюють взаємодію між підприємцями та органами влади, відіграють ключову роль у цьому процесі. До таких процедур належать реєстрація суб'єктів господарювання, отримання дозвільних документів, проведення перевірок і аудитів, а також оскарження рішень органів влади. Спрощення та впровадження цифрових технологій в адміністративні процедури є важливим напрямком вдосконалення адміністративно-правового механізму.

Державна підтримка підприємництва в агропромисловому комплексі, що здійснюється через систему фінансових, технічних і організаційних заходів відіграє не менш важливу роль у структурі адміністративно-правового механізму. Зокрема, це: субсидії на виробництво сільськогосподарської продукції; компенсація вартості техніки та обладнання; пільгове кредитування; податкові стимули. Адміністративно-правовий механізм забезпечує прозорість і доступність таких заходів для суб'єктів господарювання.

Незважаючи на існування розвиненої нормативно-правової бази та інституційного забезпечення, в Україні існує низка проблем у сфері адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності в АПК. З-поміж них варто назвати: надмірну бюрократизацію процесів отри-

мання дозволів і ліцензій; недостатню прозорість процедур контролю та перевірок; недосконалість механізмів державної підтримки, що часто не відповідають реальним потребам суб'єктів господарювання; корупційні ризики, які знижують ефективність регулювання; відсутність належного рівня цифровізації, що ускладнює взаємодію між підприємцями та органами влади.

Отже, для підвищення ефективності адміністративно-правового механізму забезпечення підприємницької діяльності в агропромисловому комплексі доречно здійснити низку заходів: 1) оптимізувати нормативно-правову базу, усунувши дублювання норм і спрощуючи регуляторні процедури; 2) цифровізувати адміністративні процедури, створивши єдину електронну платформу для взаємодії між суб'єктами господарювання та органами влади; 3) забезпечити прозорість і відкритість процедур контролю та перевірок через впровадження електронного моніторингу; 4) розширити обсяги державної підтримки, орієнтуючись на потреби малих і середніх підприємств у сільському господарстві; 5) підвищити кваліфікацію працівників органів влади, відповідальних за регулювання АПК, через систему навчання та сертифікації.

Висновки. У процесі дослідження адміністративно-правового механізму забезпечення підприємницької діяльності агропромислового комплексу було виявлено низку ключових аспектів, які визначають ефективність правового регулювання та адміністративної підтримки цієї сфери.

Передусім, це системність адміністративно-правового механізму. Адміністративно-правовий механізм забезпечення підприємницької діяльності агропромислового комплексу є складним і багатогранним явищем, яке охоплює нормативно-правову базу, організаційні структури, механізми контролю та стимулювання. Його ефективність залежить від узгодженості між різними елементами системи, зокрема законодавчими актами, діяльністю органів виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Водночас, варто звернути увагу на роль державного регулювання. Державне регулювання є ключовим елементом адміністративно-правового механізму, що забезпечує стабільність та розвиток агропромислового комплексу. Законодавчо закріплені інструменти, такі як дотації, податкові пільги, субсидії та програми підтримки, сприяють стимулюванню підприємницької активності. Водночас, надмірне регулювання може створювати додаткові бар'єри для

бізнесу, що потребує вдосконалення механізмів правового регулювання.

Необхідно враховувати значення місцевого самоврядування, адже ОМС відіграють важливу роль у забезпеченні підприємницької діяльності в агропромисловому комплексі, особливо на регіональному рівні. Їхня діяльність повинна бути спрямована на адаптацію загальнодержавної політики до локальних потреб, враховуючи специфіку регіонів, природні ресурси та соціально-економічні умови.

Окрім того, доречно зважати на проблеми реалізації адміністративно-правового механізму. Серед основних проблем, які були ідентифіковані у процесі дослідження, варто виділити: недостатню координацію між органами державної влади та суб'єктами господарювання; складність процедур отримання державної підтримки; низький рівень правової обізнаності серед суб'єктів агропромислового комплексу; а також корупційні ризики у процесі реалізації адміністративних функцій.

Відтак, для підвищення ефективності адміністративно-правового механізму забезпечення підприємницької діяльності агропромислового комплексу доцільно спростити процедури отримання державної підтримки шляхом цифровізації адміністративних послуг; продовжити вдосконалення нормативно-правової бази з метою усунення колізій та прогалин у законодавстві; здійснювати розробку програм підвищення правової грамотності серед суб'єктів господарювання. Безперечно, важливим є також посилення контролю за використанням бюджетних коштів для зниження корупційних ризиків.

У майбутньому необхідно приділити увагу інтеграції сучасних технологій у процеси адміністрування та регулювання підприємницької діяльності в агропромисловому комплексі. Крім того, важливим напрямом є розвиток партнерства між державою та приватним сектором для створення сприятливих умов для інноваційного розвитку галузі.

Отже, у підсумку варто зазначити, що адміністративно-правовий механізм забезпечення підприємницької діяльності агропромислового комплексу є важливою складовою формування конкурентоспроможної економіки України. Його вдосконалення потребує системного підходу, орієнтованого на забезпечення балансу між державним регулюванням і свободою підприємництва, що сприятиме сталому розвитку аграрного сектору та економіки загалом.

Список літератури:

1. Боровик А. В., Парамонов Д. Ю. Адміністративно-правове забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні: монографія. Одеса: Вид. дім «Гельветика», 2022. 268 с.
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24 червня 2004 року № 1877-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 49. Ст. 527.
4. Про фермерське господарство: Закон України від 19 червня 2003 року № 973-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 45. Ст. 363.
5. Про охорону земель: Закон України від 19 червня 2003 року № 962-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 39. Ст. 349.
6. Про кооперацію: Закон України від 10 липня 2003 року № 1087-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 5. Ст. 35.
7. Про сільськогосподарську дорадчу діяльність: Закон України від 17 червня 2004 року № 1807-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 38. Ст. 470.
8. Про систему інженерно-технічного забезпечення агропромислового комплексу України: Закон України від 5 жовтня 2006 року № 229-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 47. Ст. 464.
9. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 2 березня 2015 року. № 222-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 23. Ст. 158.
10. Буга Г. С., Кузьменко С. Г. Поняття адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності. *Право та державне управління*. 2023. № 4. С. 317–321.
11. Романескул С. Агропромисловий комплекс як об'єкт адміністративно-правового регулювання. *Актуальні проблеми правознавства*. 2025. № 3 (43). С. 57–63.
12. Іванова Г. С. Деякі питання застосування адміністративно-правових методів публічного адміністрування у сфері агропромислового комплексу. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2018. № 4. Т. 29 (68). С. 94–101.

Bortnyk N. P., Porhun V. M., Nabokova O. G. ADMINISTRATIVE AND LEGAL MECHANISM OF ENSURING ENTREPRENEURIAL ACTIVITIES OF THE AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX

The article considers certain issues related to determining the essence of the administrative and legal mechanism for ensuring entrepreneurial activity in the agro-industrial complex. The emphasis is on substantiating the theoretical and practical aspects of the legal support of agrarian business, which is the basis for the further development of this strategically important sector of the economy. It is indicated that the creation of an effective administrative and legal mechanism for ensuring entrepreneurial activity in the agro-industrial complex is a necessary condition for the sustainable development of the agrarian sector, increasing its competitiveness and integration into the world economy. It is emphasized that the administrative and legal mechanism is a key tool for ensuring the effective functioning of entrepreneurial activity in the agro-industrial complex of Ukraine. Its improvement should be based on the principles of transparency, accessibility and compliance with modern economic realities. A balanced combination of state regulation and stimulation of entrepreneurship will contribute to the development of the agro-industrial complex as a strategic sector of the national economy. It is stated that the modernization of the administrative and legal mechanism is a necessary condition for creating a favorable environment for entrepreneurial activity in the agro-industrial complex, which will ensure the sustainable development of Ukrainian agriculture in the context of global challenges and changes. It is concluded that there are a number of key aspects that determine the effectiveness of legal regulation and administrative support for entrepreneurial activity in the agro-industrial complex in the context of the administrative and legal mechanism for its support. First of all, this is the systematic nature of the administrative and legal mechanism. At the same time, it is state regulation that is a key element of the administrative and legal mechanism that ensures the stability and development of the agro-industrial complex. It is necessary to separately consider the importance of local self-government, because local governments play an important role in ensuring entrepreneurial activity in the agro-industrial complex, especially at the regional level. In addition, it is appropriate to consider the problems of implementing the administrative and legal mechanism. Among the main problems identified in the research process, the following were highlighted: insufficient coordination between state authorities and business entities; complexity of procedures for obtaining state support; low level of legal awareness among entities of the agro-industrial complex; as well as corruption risks in the process of implementing administrative functions.

Key words: agro-industrial complex, agriculture, administrative and legal mechanism, public-private partnership, agribusiness, food security, investment climate, land resources.

Дата надходження статті: 31.10.2025

Дата прийняття статті: 20.11.2025

Опубліковано: 29.12.2025